

Feizieh Shamsi Nasab

Tefsirska metoda u tefsiru Al-Mizan

UDK 28-254

Sažetak

Najveće i najznačajnije djelo Allame Tabatabaija je *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, u kojem se on, na osnovu vlastite teorije o dovoljnosti Časnog Kur'ana u tumačenju, koristi metodom tumačenja Kur'ana Kur'anom. On tvrdi da za razumijevanje značenja i namjera Kur'ana nema potrebe za nečim izvan Kur'ana (čak ni za predajama) i da jedni ajeti mogu tumačiti druge ajete. Cilj ovog rada je da razmotri ovu tefsirsku metodu Allame Tabatabaija i da, također, ukaže na neke kritike drugih mislilaca spomenute metode i samog djela *Al-Mizan*.

Ključne riječi: Tumačenje, Allame Tabatabai, *Al-Mizan*, Kur'an.

Uvod

U okrilju savremenog iranskog uma posebno mjesto pripada Allame Muhammedu Husejnu Tabatabaiju, jednom od najistaknutijih muslimanskih mislilaca tradicionalne orijentacije iz dvadesetog stoljeća. Posebno je poznat po izvanrednim doprinosima u području filozofije, tefsira i gnoze. U oblasti filozofije naročitu pažnju zavređuju djela *Bidayat al-hikma* i *Nihayat al-hikma*, u području gnoze djelo *Al-Wilaya*, u kojem je predstavio i obrazložio poziciju čovjeka u kur'anskoj gnozi, a u oblasti kur'anske egzegeze *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, koje je među Tabatabaijevim djelima najobimnije i najznačajnije, a napisano je u dvadeset svezaka na arapskom jeziku.

Tefsir *Al-Mizan* jedan je od najistaknutijih savremenih tefsira i u ovom radu nastoje se analizirati karakteristike tefsirske metode ovog velikog komentatora Kur'ana.

Tumačenje Kur'ana Kur'anom

Allame Tabatabai u tefsiru *Al-Mizan* koristio je metodu tumačenja Kur'ana Kur'anom. Al-Zarkashi u djelu *Al-Burhan fi 'ulum al-Qur'an* ovu metodu naziva najboljom tefsirskom metodom i dodaje da je "ono što je u Kur'anu negdje ostalo nejasno i složeno, na drugom mjestu detaljno objašnjeno, a ono što je na nekom mjesto ukratko spomenuto, na drugom mjestu je prošireno, pa ako ti opet nešto ostane nejasno, onda se obrati sunnetu, jer je on komentator Kur'ana."¹ Stječe se utisak da Al-Zarkashi, iako smatra da je tefsir ajeta ajetima najbolja metoda, izjavljuje da postoji mogućnost nerazumijevanja ove metode i da se u tom slučaju treba obratiti Sunnetu. Tu postaje jasna razlika u stavovima između njega i Allame Tabatabaija, jer Tabatabai smatra da ne postoji mogućnost da postoji neki ajet, a da se za njegovo razumijevanje potrebno obratiti nečemu izvan Kur'ana.

Osnova rada u tefsiru *Al-Mizan* u pravilu je tumačenje Kur'ana Kur'anom, u smislu da je sam Kur'an prvi kriterij za tumačenje Kur'ana. Allame Tabatabai je uvjeren da ako Kur'an sebe predstavlja kao *objašnjenje za sve* (تبييناً لكل شيء),² kako je onda moguće da za izražavanje svoga značenja i namjere ima potrebe za nečim mimo sebe.³

Referiranje na Kur'an radi razumijevanja Kur'ana i pozivanje na jedan ajet radi objašnjenja drugog ajeta ima dugu prošlost i vraća se na početni period tumačenja Kur'ana, ali problem u ovakvom pristupu je nepostojanje sveobuhvatnosti i potpune spoznaje o uzajamno povezanim ajetima. Možda većina mufesira (tumači Kur'ana) u tumačenju jednog ajeta zanemare ili ne znaju koji ajet je koristan i upotrebljiv za otklanjanje nejasnoća u datom ajetu. Ali, Tabatabai je, uz izvanrednu sposobnost i obuhvatno poznavanje svih uzajamno povezanih ajeta i uz potpuno poznavanje racionalnih nauka, uspio iza sebe ostaviti vrijedan tefsir. On ponekad za tumačenje jednog ajeta kao svjedočanstvo navodi nekoliko drugih ajeta koje su drugi komentatori uglavnom zanemarili.⁴

Allame Tabatabai metodu tumačenja Kur'ana Kur'anom smatra jedinim pravim i nepogrešivim putem tumačenja i u objašnjenju tog puta koristi se riječima Imama Alija, a.s., iz 133. govora u *Nahj al-balagi (Staza rječitosti)*⁵, koji kaže: "Ova Knjiga Božija je ta pomoću koje vi vidite, govorite i pomoću nje slušate. Njezin jedan dio govori o drugom i njezin jedan dio svjedoči drugom. Ona se ne razilazi u pogledu Boga niti zavodi sljedbenika svoga od Boga."

Značenje rečenice: "Njezin jedan dio govori o drugom", jest to da ajeti Kur'ana tumače jedni druge i manje jasni (*mutešabih*) ajeti se tumače u okrilju jasnih (*muhkem*) ajeta, dok rečenica: "Njezin jedan dio svjedoči drugom", znači da su dijelovi usaglašeni jedni s drugima i svaki dio podržava i potvrđuje drugi.

Rečenica: "Ona se ne razilazi u pogledu Boga", znači da časni Kur'an u govoru o svojstvima Božije

¹ Abu Abdullah al-Zarkashi, *Al-Burhan fi 'ulum al-Qur'an*, Ihya' al-kutub al-'arabiyya, sv. 2, 'Isa al-Babi al-Halabi wa shurekah, Bejrut, 1957, str. 175.

² Kur'an, *An-Nabl*, 89.

³ Abdullah Dževadi Amoli, *Šemse el-Vahj Tabrizi (Sunce objave iz Tabrizi: Naučna biografija Allame Tabatabaija)*, Isra', Kom, 1398. h.š. (2018), str. 9.

⁴ Muhammed Hadi Ma'refat, *Gushei az wizhegibaye tafsir Al-Mizan (Neka obilježja tefsira 'Al-Mizan')*, 1381. h.š. (2012), str. 161.

⁵ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 1, Deftere entesharate islami, Kom, 1393. h.š. (2014), predgovor, str 2.

Ljepote i Veličanstva te Njegove Veličine – što su najvažnije rasprave Kur'ana – nema nesuglasja i svi ajeti govore o čistoj Biti i skupu svih savršenstava te beskrajnosti u svakom pogledu. Riječi: "Niti zavodi sljedbenika svoga od Boga", ukazuju na to da nijedan ajet iz Kur'ana čovjeka ne udaljava od puta Istine, nego ga svaki vodi prema njemu. Onaj ko traži bliskost s Kur'anom i njegovu pomoć nikad neće biti izgubljen, a ko god se u njega uzda, neće biti razočaran.⁶

Razlika između subjektivnog tefsira i tefsira Kur'ana Kur'anom

Tabatabai u raspravi o predajama koja se vodi u vezi sa zabranom subjektivnog tefsira vjeruje da se negiranje subjektivnog tefsira odnosi na put otkrovenja, a ne na otkriveno,⁷ u smislu da se misli na odbacivanje metode koja se koristi u tefsiru, a ne na to do kakvog se tumačenja ajeta na kraju dolazi. Drugim riječima, zabranjivao je to da se kur'anske riječi žele razumjeti poput drugih riječi, čak i ako se ovakvo razumijevanje može pokazati ispravnim.⁸ Prema tome, jasno je da je sud o pogrešnosti, čak i u slučaju ispravnog rezultata, samo radi toga što se radi o neispravnoj metodi i pod grijehanjem se misli na grešku u metodi, a ne u samoj temi. Metoda tumačenja jednog ajeta drugim ajetom više od svega pokazuje mudžizu Kur'ana za sva vremena, jer ako samo prihvatimo tefsir Kur'ana predajama, sigurno je da Kur'an neće moći sačuvati svoju sjevremenost. Tabatabai vjeruje i da zadovoljavanje stavovima mufesira iz vremena početka islama i nenapuštanje tog okvira u razumijevanju značenja ajeta Kur'ana uzrokuje da se nauka zaustavi u svom kretanju i muslimanima oduzme sloboda u mišljenju. Upravo, kako smo vidjeli, muslimani iz perioda početka islama nisu iznijeli značajna stanovišta⁹ u ovom pogledu i od njih nije ostalo ništa osim jednostavnih riječi, bez posebne pažnje i zadubljanja u njih.

Naravno, Allame Tabatabai između subjektivnog tefsira i tefsira ajeta ajetom pravi takvu

razliku da, iako uobičajeno razumijevanje također pronalazi put do razumijevanja Kur'ana i može ga pojmiti, ipak treba praviti razliku između metode razumijevanja Kur'ana i metode razumijevanja drugog govora te se Božiji govor ne treba procjenjivati drugim govorom. U razumijevanju Kur'ana treba izbjegavati pravila koja se koriste u razumijevanju drugih govora, jer Kur'an ima specifičnu metodu u govoru.¹⁰ Kad čujemo jednu rečenicu ljudskog govora, o kakvom god govorniku da je riječ, bez razmišljanja u vezi s njom otkrivamo uobičajena pravila jezika i namjeru govornika pa to značenje do kojeg dođemo pripisujemo tim riječima i govorniku. Isto tako, ovu metodu smatramo uobičajenom u sudskim procesima, priznanjima, svjedočenjima i u drugim oblastima, a i trebamo je smatrati uobičajenom jer se ljudski govor izražava upravo na osnovu ovih jezičkih pravila i svaki govornik govori oslanjajući se na ta pravila, a zna i da i njegov slušalac koristi ta pravila.

Tabatabai smatra da se Božiji govor razlikuje od drugih govora, ali ne u načinu upotrebe riječi i redanju rečenica te korištenju jezičkih tehnika i verbalnih vještina, nego je razlika između ta dva govora u namjeri i vanjskom primjeru i ozbiljenju (*misdak*), s kojim je usklađen ukupni koncept govora.¹¹

U objašnjenju metode Allame Tabatabaija treba reći da Kur'an u saopćavanju i ostvarivanju svojih namjera posjeduje specifičnu metodu, koja se u potpunosti razlikuje od drugih metoda i to je, naravno, nešto što je potpuno prirodno, jer svaki vlasnik nove tehnike koji donosi svjež govor također nudi i svoju specifičnu metodu. Prema tome, Kur'an je bio poput nove metode u govoru s posebnim izrazom, jezikom i govorom koji se pokazao boljim od postojećih govora.

Kur'an za izražavanje svojih namjera i ciljeva ima svoje specifične termine i ti termini su spoznatljivi samo s njegovim objašnjenjem (kao i u svakoj drugoj terminologiji). Jasno je da za upoznavanje terminologije svake tehnike i nauke

⁶ Naser Makarem Shirazi, *Payame Eslam (Poruka islama: novo tumačenje "Staze rječitosti")*, Entesharat Imam Ali ibn Ebi Talib, Kom, 1390. h.š. (2011), str. 474.

⁷ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 3, str. 118.

⁸ Ibidem, str. 118.

⁹ Ibidem, str. 133.

¹⁰ Ibidem, str. 119.

¹¹ Ibidem, str. 121.

nije dovoljno samo se obratiti na njezine riječi i pravila, kao što nije dovoljno ni upoznavanje s postojećim uobičajenim načelima za razumijevanje govora, jer to su opći običaji, a nauke i tehnike su specifične forme. Zato se onaj koji namjerava da se, naprimjer, upozna s terminologijom sintakse neminovno mora obratiti nacu sintakse, a ne drugim znanjima. Sve nauke i tehnike na isti ovaj način imaju zasebnu terminologiju. Zbog toga Kur'an također samo može biti sam svoj tumač i govor jednog njegovog dijela usklađen je s drugim dijelom te je svaki njegov dio svjedok istinitosti drugog dijela. Ova metoda je specifičnost vlasnika terminologije (onda kad koriste svoje termine). Tako i Kur'an u svim svojim izražajima nije govorio u skladu s općim običajima. Drugim riječima, svi kur'anski izrazi nisu takvi da su razumljivi samo uz objašnjenje samog Kur'ana, nego samo oni dijelovi izraza koji su saopćeni na osnovu specifične terminologije i koji obuhvataju pojmove različite od pojmova drugih govora treba razumijevati uz objašnjenja samog Kur'ana, a onaj dio Kur'ana koji slijedi osnove pravila jezika i općih običaja govora shvatljiv je referiranjem na uobičajena načela i pravila. Dakle, potreba za upoznavanjem posebne terminologije Kur'ana postoji samo u onim slučajevima u kojima u vanjštini izraza postoji nejasnoća i neodređenost te je tu potrebno tumačenje. Međutim, u onome što se odnosi na vanjstinu Kur'ana, znači na prevođenje riječi Kur'ana i razumijevanje onog dijela pojmova Kur'ana koji su objavljeni u skladu s općim normama, nema potrebe za upoznavanjem specifične terminologije Kur'ana, jer je u takvim slučajevima vanjština govora, bez sumnje, potvrda i dokaz i u pogledu značenja svejedno je da li je u Kur'anu ili izvan Kur'ana.

Tabatabai kaže: "Kur'an je govor u kojem su riječi, istovremeno dok su međusobno odvojene, međusobno i povezane. Zato se ne treba zadovoljiti smislom jednog ajeta i onim što razumijevamo upotrebom pravila arapskog jezika bez obraćanja pažnje i njihova analiziranja a koji su u skladu s njim niti se zadovoljiti onim značenjem koje proizlazi iz tog jednog ajeta."¹²

Allame Tabatabai i u raspravi o nadnaravnostima Kur'ana upravo ovu specifičnost potpune

povezanosti ajeta jednih s drugima smatra jednom od specifičnosti nadnaravnosti Kur'ana i objašnjava: "Da li jedan čovjek – koji je i sam jedan od dijelova svijeta materije i prirode i kao i sva bića na svijetu osuđen je na promjenu i evoluciju – može da se miješa i intervenira u svim sferama ljudskog života, i zakonima, i nauka-ma, i spoznajama, i propisima, i propovijedima i sl., i da svijetu ponudi priče o najkrupnijim i najsitnijim ljudskim aspektima, koji se neće promijeniti s transformacijama i evolucijom čovjeka, a da ne zaostane za čovječanstvom? Uza sve to, još da se i stanje i status tih zakona u pogledu potpunosti i nedostataka ne promijene ili da ono što je predstavio bude predstavljeno na postepen način, a da u njima bude poznato nešto što je ponuđeno na početku i ponovljeno na kraju, i da tokom tog perioda nije evoluiralo i doživjelo promjene te, također, da sva podnačela ostanu utemeljena na načelima? Pritom, svi znamo da u pogledu potpunosti i nedostataka djelo nijednog čovjeka ne ostaje u istom stanju: on u mladosti misli na jedan način, sa četrdeset godina na drugi način, a kad ostari drugačije."¹³

Tefsir bez korištenja pretpostavki

Osnova tefsira *Al-Mizan* počiva na tome da se ajeti tumače ajetima i da se značenje Kur'ana dobije iz samog Kur'ana i na toj osnovi da se značenje dobijeno izvana procijeni te da se odmjeri njegova saglasnost i oprečnost s Kur'anom, a ne da se značenje koje je u mislima postavi kao osnova i os i da se zatim nastoji to značenje pomiriti s Kur'anom. A zapravo su mnogi tefsiri tako nastupali i, u suštini, to nisu tefsiri, nego usklađivanje subjektivnih značenja i vanjskih dokaza ili filozofskih, naučnih, društvenih, historijskih misli ili značenja iz predaja sa Časnim Kur'anom. Jasno je da metodom općeg prilagođavanja ajeti gube svoje značenje, sadržaj i kredibilitet, jer svako u svojoj naučnoj oblasti, od sintakse do filozofije, od naučnika empirijskih i prirodnih nauka pa do liječnika i astronoma, želi svoju nauku prisposodobiti Kur'anu i iz Kur'ana dobiti potvrdu i

¹² Ibidem, str. 121.

¹³ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 1, str. 97.

verifikaciju za sebe. Ovakvo postupanje u suštini derogira Kur'an i, drugim riječima, ubija Kur'an i oduzima mu vrijednost i kredibilitet.¹⁴

Dževadi Amoli u vezi s tefsirrom *Al-Mizan* navodi da je Tabatabai u tumačenju svakog ajeta koristio saglasne ajete za argumentaciju ili ispomoć u svojim riječima ili ih je tumačio tako da ne bude nikakve kontradiktornosti s drugim ajetima, jer je odbacivao mogućnost kontradiktornosti. Također, njegovo vladanje racionalnim naukama, predajama i fikhom vodilo je tome da tamo gdje u ovim naukama nije pronalazio razloge ili svjedočanstvo za ajet o kojem govori, tumačio je to tako da ne dođe do kontradiktornosti s načelima i temeljima tih nauka.¹⁵

Stječe se utisak da Dževadi Amoli ovdje nije uspio metodu Allame Tabatabaija objasniti preciznim izrazima. On nije trebao navoditi da Tabatabai, kad naprimjer nije pronalazio jasan racionalni dokaz u Kur'anu, tumači Kur'an tako da ne dođe u kontradiktornost s načelima i temeljima određene nauke, nego, s obzirom na riječi Tabatabaija, kad se Kur'an ispravno razumije, ne postoji mogućnost da on bude u kontradiktornosti s načelima i temeljima racionalnih nauka, a ne da je Tabatabai, s obzirom na racionalna načela i temelje, tumačio tako da ne bude kontradiktornosti. Iako je rezultat oba stava isti, ipak je razlika u metodi i to, naravno, ima velik značaj.

Mudžtahed Šabestari, ne obazirući se na ispravnost ili neispravnost metoda tefsira i ne prosuđujući o njima, u analizi načina i mehanizma postupka tefsira smatra da se tefsiru ne može pristupiti razumom ispražnjenim od svih pretpostavki, očekivanja i interesa. On nastavlja i kaže da su tumačenje i idžtihad islamskih učenjaka također bili obuhvaćeni općim načelom nauke hermeneutike, a to je ustanovljenost interpretacije na pretpostavkama, naklonostima i očekivanjima.¹⁶

Šabestari prvo navodi da Allame Tabatabai u kritici metoda tumačenja teologa, filozofa, muhadisa i arifa smatra da je svaka od ovih skupina

išla pogrešnim putem i zbog toga nisu ispravno tumačili Kur'an, nego su ga prilagođavali nauka- ma za koje su bili specijalizirani, međutim, svaka vrsta proturječnosti u Kur'anu rješava se promišljanjem u samom Kur'anu. Tabatabai tvrdi da Kur'an sa pozicije izazova i argumentiranja sebe objašnjava kao svjetlost i kao onoga koji rasvjetljava te da neko takav nema potrebu za nečim drugim da bi bio rasvijetljen. Šabestari dalje tvrdi da Allame Tabatabai, uz pripisivanje greške drugima i svoju argumentaciju u vezi s odabranom metodom za tefsir Kur'ana, sam nije bio u stanju da interpretira Kur'an bez pretpostavki i prethodnih sklonosti.¹⁷ Šabestari je osnove i načela, koje je Tabatabai naveo u djelu *Kur'an u islamu* u raspravi o poslanstvu, naveo kao njegove ranije sklonosti i interese u razumijevanju Knjige i tradicije. Načela koja je Tabatabai naveo u raspravi o poslanstvu i na koja Šabestari ukazuje jesu sljedeća:

- Kur'an obuhvata sveukupni program čovjekova života;
- čovjek nema drugi cilj osim vlastite sreće i njegova aktivnost je usmjerena ka tome cilju;
- društvene aktivnosti su poput individualnih aktivnosti te niz propisa kojem se preda većina treba da bude proveden;
- najbolji način života je onaj ka kojem čovjeka usmjerava kreacija, a ne osjećanja i emocije individue i društva;
- sve vrste kreacije su osuđene normom da imaju jasan cilj i čovjek nije izuzetak od te norme;
- kreacija usmjerava čovjeka prema njegovoj istinskoj sreći i podsjeća ga na najvažnija i najtemeljitija pravila koja mu osiguravaju sreću;
- Časni Kur'an obuhvata potpuni cilj ljudskosti i ključan je za potpuno objašnjenje te svrhe;
- objašnjenje koje se odnosi na potpuni cilj nije ograničeno na određeno vrijeme i razdoblje;

¹⁴ Muhammed H. Husejini Tehrani, *Mehrteban (Blistava milost)*, Noure Melekute Kur'an, Mešhed, 1425. h.k. (2004), str. 64.

¹⁵ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, predgovor Dževadi Amoli.

¹⁶ Muhammed M. Šabestari, *Hermenotik Qor'an va sonat (Hermeneutika, Knjiga i tradicija)*, Tarhe no, Teheran, 1381. h.š. (2002), predgovor.

¹⁷ Ibidem, str. 124.

- doktrinarna učenja su čista istina i čista stvarnost, a moralna načela i praktični zakoni koji su proizvod tih istina su nepovredivi i ne mogu se ukinuti.

Šabestari smatra da je svako od ovih načela prethodno prihvaćen stav Tabatabai u njegovom pogledu na čovjeka, društvo, filozofiju i moral te da su ti stavovi utjecali na njegov pristup u tefsiru.¹⁸

Proučavanje djela *Kur'an u islamu* Allame Tabatabaija razjašnjava ovo pitanje i pokazuje da je Šabestarijeva kritika proistekla iz nedostatka pažnje. Preduvjeti koje je Tabatabai naveo bili su u svrhu argumentiranog dokazivanja poslanstva i Objave,¹⁹ a ne za tefsir Kur'ana, jer u narednom poglavlju govoreći o kvalitetu Objave Tabatabai nije koristio nikakvu argumentaciju nego se direktno usmjerio na tumačenje 51. i 52. ajeta sure *Aš-Šūrā*.²⁰ Jasno je da u dokazivanju načela vjere i vjerovanja nemamo drugog puta osim argumentacije i racionalnog dokaza, jer ako se za dokazivanje ovih pitanja obratimo Kur'anu, dolazi do cirkularnog argumenta i nećemo doći do rezultata. Šabestari je trebao u kritici Tabatabaija zbog korištenja pretpostavki u tefsiru navesti jasan primjer takvog tumačenja jednog ajeta i dokazati da je to tumačenje u skladu s nekim od njegovih prihvaćenih stavova te da ga vanjština ajeta ne potvrđuje. Tek onda bi njegova kritika bila prihvatljiva. On, pak, u općem smislu navodi niz Tabatabaijevih prihvaćenih stavova u vezi s racionalnom argumentacijom te tvrdi da on ima određen niz prihvaćenih stavova u pogledu društva i morala koji su utjecali na njegov tefsir. Svakako, naučnik koji ovako vlada različitim naukama sigurno ima prihvaćene stavove u mnogim znanostima pa zato treba navesti jasne primjere da su ti, odranije prihvaćeni stavovi, utjecali na tefsir. Usto, neki od prihvaćenih stavova Allame Tabatabaija preuzeti su upravo iz samog Kur'ana.

Naravno, treba podsjetiti da ono za šta Tabatabai smatra da se od toga treba udaljiti jest prilagođavanje religijskih tekstova racionalnim

stavovima, a ne potpuno odsustvo korištenja jasnih racionalnih pitanja za razumijevanje vjere i religijskih tekstova.

Allame Tabatabai u djelu *Kur'an u islamu* u klasificiranju mufesira ukazuje na šest klasa i u vezi sa šestom klasom kaže da su nakon pojave različitih nauka specijalisti svake od tih nauka pristupili tumačenju Kur'ana putem date nauke; oni koji su se bavili sintaksom, sa stanovišta nauke o sintaksi pristupali su tumačenju Kur'ana, arifi sa stanovišta irfana itd.²¹ Tabatabai vjeruje da je usluga ove klase svijetu tumačenja Kur'ana u tome da je tefsir Kur'ana izvukla iz stanja krutosti i stagnacije, koje su karakterizirale pet prethodnih skupina, i ušla je u fazu rasprave i iznošenja stavova. Ipak, ko bude nepristrano i pravično posmatrao, vidjet će da su u većini tefsirskih rasprava ove skupine naučni stavovi nametnuti Kur'anu i sami kur'anski ajeti nisu konsultirani u vezi sa svojim sadržajem.²²

Teorija o dovoljnosti Kur'ana u tefsiru *Al-Mizan*

Allame Tabatabai je uvjeren da je istinski tefsir Kur'ana tefsir koji se ostvaruje uz sistematsko promišljanje o ajetima i traženje pomoći u ajetima povezanim s tumačenim ajetom te navodi da u tumačenju kur'anskih ajeta pred sobom imamo jedan od tri puta:

1. samostalno tumačenje ajeta uz naučne i nenaučne preduvjete koje posjedujemo,
2. tumačenje ajeta uz pomoć predaja koje su, vezano za taj ajet, prenesene od Čistih,
3. tumačenje ajeta uz pomoć sistematskog promišljanja i ispitivanja značenja ajeta u okviru skupa povezanih ajeta te korištenje predaja onda kad je to moguće.

Tabatabai prvi način smatra nepouzdanim i jednom vrstom subjektivnog tefsira, za drugi način smatra da je put tradicionalista ehli-sunneta i šiija, koji je bio raširen tokom nekoliko stoljeća, i da je ograničen u odnosu na neograničene potrebe te insistira na trećem načinu.²³

¹⁸ Ibidem, str. 124-127.

¹⁹ Muhammed H. Tabatabai, *Qoran dar Eslam (Kur'an u islamu)* u: Hadi Khosroshahi, Bostane ketab, Kom, 1388. h.š. (2009), str. 102.

²⁰ Ibidem, str. 119.

²¹ Ibidem, str. 73.

²² Ibidem, str. 74.

²³ Ibidem, str. 78-81.

Ovdje se javlja sljedeće pitanje: prihvata li Allame Tabatabai teoriju dovoljnosti Kur'ana i je li uvjeren da je u tefsiru i razumijevanju Kur'ana dovoljan sam Kur'an bez traženja pomoći od sunneta?

Nema sumnje u to da je Tabatabai na različitim mjestima u tefsiru *Al-Mizan* detaljno raspravljao o predajama. Ali se nameće pitanje da li su upotrijebljene predaje bez ikakve pretpostavke korištene samo za potvrdu značenja uzetog iz vanjskog tumačenja ajeta ili su korištene za tumačenje ajeta.

Tabatabai vjeruje da u Kur'anu nema nikakvog nesklada, a ako naizgled ima nekog nesklada, on se rješava sistematskim promišljanjem u samom Kur'anu. Da nije riječ o Božijem govoru, ne bi bilo tako. Isto tako, da je ovakav govor u rasvjetljavanju svojih namjera imao potrebu za nečim drugim ili nekim drugim, on ne bi bio potpun.

On za to navodi dva razloga: ako se nesklad riješi pozivanjem na riječi časnog Poslanika, s.a.v.a., i bez dokaza iz riječi Kur'ana, protivnik koji ne vjeruje u čistoću i iskrenost Poslanika neće biti zadovoljen. Drugim riječima, Poslanikovo, s.a.v.a., objašnjenje i otklanjanje nejasnoća bez potvrde u samim riječima Kur'ana vrijedi za one koji vjeruju u čistoću i iskrenost Poslanika. Zato su u ajetu: *A zašto oni ne razmisle o Kur'anu? Da je on od nekog drugog, a ne od Allaha, sigurno bi u njemu našli mnoge proturječnosti*,²⁴ sagovornici oni protivnici koji ne vjeruju u iskrenost i čistoću Poslanika. Riječi Poslanika bez kur'anske potvrde za njih nisu nesporne.²⁵

Dakle, prema stanovištu Allame Tabatabaija, bezgrešnost i čistoća Poslanika se uzima iz Kur'ana, i ako za promišljanje o ajetima Kur'ana ima potrebe za stavovima Poslanika, onda nije tačna argumentacija da će svi ljudi, i muslimani i nemuslimani, promišljanjem o Kur'anu prihvatiti njegovu argumentiranost, jer zašto onaj kome riječi Poslanika nisu dokaz treba da se za razumijevanje Kur'ana, umjesto vanjštini ajeta, obrati tumačenju Poslanikove predaje i time zadovolji?

Sam Kur'an daje potvrdu govoru i tumačenju časnog Poslanika i Poslanik daje potvrdu govoru i tumačenju svoga Ehli-bejta.²⁶

Zaključak ove dvije premise je taj da se u Časnom Kur'anu neki ajeti tumače nekim drugim ajetima i položaj časnog Poslanika, s.a.v.a., i njegovog Ehli-bejta, a.s., prema Kur'anu je položaj čistih učitelja koji u svom podučavanju nikada ne griješe te je neupitno da njihov tefsir neće biti oprečan tumačenju koje se istinski dobije povećavanjem jednih ajeta s drugima.²⁷

Na osnovu rečenog, čini se da se pristup Allame Tabatabaija tefsiru Kur'ana očituje u dovoljnosti jasnoće Kur'ana, a navođenje predaja, upravo kako je sam Tabatabai kazao, jest poput uputa jednog učitelja s ciljem razjašnjavanja neke teme koja se razumijeva iz vanjštine ajeta. Naredne Tabatabaijeve riječi u potpunosti potvrđuju njegov stav o dovoljnosti Kur'ana: "Naravno, dužnost mufesira je da istraži i prouči hadise Poslanika, s.a.v.a., i čistih imama, a.s., koji su navedeni o tefsiru Kur'ana i da se upozna s njihovim metodom, a zatim da na osnovu upute iz Kur'ana i sunneta pristupi tefsiru Kur'ana i prihvati predaju koja je navedena za tumačenje ajeta i slaže se s njegovim sadržajem."²⁸

Prema riječima Allame Tabatabaija, on se pomagao sunnetom u utvrđivanju puta kojim se treba kretati tumačenju i samo je navodio saglasne predaje u svrhu potvrde vanjskog tumačenja ajeta. Ako neki hadis u pogledu konceptualne saglasnosti s Kur'anom nije mogao biti odbranjen, Tabatabai bi ga odlučno i eksplicitno odbacivao. Naprimjer, u tumačenju ajeta: *O ti, umotani!*,²⁹ nakon navođenja hadisa, on piše: "Završetak ovog hadisa nije bez problema jer, prvo, iz njega se zaključuje da su sura *Al-Muzzammil* i *Al-Muddat-hthir* objavljene zajedno i istovremeno, i drugo, nazivi koje su prema suri *Al-Muddat-hthir* idolo-poklonici davali Poslaniku, s.a.v.a., ne slažu se s onim što je navedeno u hadisu."³⁰

Dakako, jasno je da, kad Tabatabai govori o dovoljnosti Kur'ana, to ne znači da Kur'an uključuje sve propise i program života čovjeka,

²⁴ Kur'an, *An-Nisā'*, 82.

²⁵ Muhammed H. Tabatabai, *Kur'an u islamu*, str. 77.

²⁶ Ibidem, str. 77.

²⁷ Ibidem, str. 78.

²⁸ Ibidem, str. 80.

²⁹ Kur'an, *Al-Muzzammil*, 1.

³⁰ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 20, str. 109.

i općenitosti i detalje, nego riječi, djela i stavovi časnog Poslanika, s.a.v.a., uz Kur'an i, prema sudu samog Kur'ana: *On ne govori po hiru svome*,³¹ predstavljaju izvor za izvođenje propisa te se, u suštini, mnogi propisi mogu pronaći samo u sunnetu. Postoji razlika između objašnjenja detalja jednog općeg propisa kakav je fikhski (vjerskopравни) sud i tumačenja značenja riječi. Allame Tabatabai tvrdi da Kur'an u tefsiru nema potrebu za nečim drugim, ali saopćavanje konkretnih primjera i detalja nekog općeg propisa – naprimjer, fikhskog – nije tefsir i, prema razumu i tradiciji, Kur'an u toj oblasti treba da ima potrebu i za nečim drugim.

Tabatabai u tefsiru 101. ajeta sure *An-Nisā'*, u raspravi o skraćenom namazu u stanju straha, objašnjava da je na početku propisano skraćivanje namaza, a razlog skraćivanja je bio strah. Posebnost ovog slučaja nije u neskladu s time da je drugi put, posredstvom Poslanikovog, s.a.v.a., sunneta, ovakav namaz propisan općenito za sva opravdana putovanja.³² Ova vrsta korištenja predaja ne znači tumačenje ajeta pomoću predaja, jer mufesir veoma dobro ajet tumači iz njegove vanjštine, ali kad je riječ o fikhskom propisu, obraća se sunnetu. Sam Tabatabai na drugom mjestu to priznaje i kaže: "Naravno, detalji propisa nisu nešto što svako može, nezavisno i bez obraćanja na objašnjenja Božijeg Poslanika, s.a.v.a., izvesti iz Časnog Kur'ana, upravo kao što i sam Kur'an ljude upućuje na Poslanika i kaže: *Ono što vam Poslanik da, to uzmite*. Postoje i drugi ajeti s ovim značenjem te detalji u kur'anskim pričama i saznanjima, kao naprimjer u vezi s pitanjem proživljenja."³³

Također, teorija tumačenja Kur'ana Kur'anom ni u kojem slučaju nije bila usmjerena na smanjenje vrijednosti, kredibiliteta i argumentativnosti riječi i postupaka Bezgrešnih, a.s., u oblasti tefsira i drugih vjerskih spoznaja, jer, kako je već kazano, u *Al-Mizanu* je najčešće na kraju tefsira skupine ajeta navedena rasprava o hadisima. Osim toga, osoba koja je i sama autor djela *Poslanički sunnet*, knjige koja obuhvata predaje o kontinuiranom

djelovanju Božijeg Poslanika, s.a.v.a., i govori o načinu života, navikama i sunnetu Poslanika³⁴ ne može biti nemarna prema sunnetu. Zaključak do kojeg se na kraju dolazi je to da prema gledištu Allame Tabatabaija za razumijevanje Kur'ana ne samo da nema potrebe za predajama nego ne treba postojati potreba za predajama da bi izazov Kur'ana imao smisla.

Kritika *Al-Mizana*

Jedan od slučajeva gdje je moguće da se stav Allame Tabatabaija suočava s izazovom jest postojanje isprekidanih harfova u Kur'anu. Kod tumačenja isprekidanih harfova Tabatabai smatra da oni ne mogu biti ni od manje jasnih (*mutašabihat*) ajeta ni u okviru ta'vila. On u tefsiru prva dva ajeta sure *Aš-Šūrā: Hā-Mīm, Ajin-sin-qif*, nakon što je naveo jedanaest stavova koje je Tabrisi prenio od mufesira, te druge predaje o ovom pitanju, ne prihvata ništa od toga i smatra da neki od ovih stavova nisu prešli čak ni granicu vjerovatnoće. Pažljivo analizirajući druge isprekidane ajete, on dolazi do zaključka da sure koja imaju iste isprekidane ajete imaju sličnosti u pogledu sadržaja i kontekst im je jedan. On navodi primjere, ali na kraju kaže da se može zaključiti da su ovi harfovi tajna između Boga Uzvišenog i Njegovog Poslanika, s.a.v.a., čije je značenje skriveno za nas i naše uobičajeno shvatanje nema put za njihovo razumijevanje, osim u ovoj mjeri da pretpostavimo kako između ovih harfova i sadržaja sura u kojima se nalaze postoji specifičan odnos.³⁵

Allame Tabatabai, s obzirom na njegovo gledište o ta'vilu, to jest da je riječ o vanjskom ozbiljenju nečega, smatra da svi isprekidani harfovi imaju ta'vil, ali ističe da ovi harfovi nemaju nikakvo jasno verbalno značenje.³⁶

S obzirom na Tabatabaijevu metodu tefsira Kur'ana Kur'anom, zasnovanu na tome da je vanjsko tumačenje svakog ajeta razumljivo svim ljudima koji poznaju jezik, i s obzirom na negiranje postojanja čak i jednog ajeta za čije

³¹ Kur'an, *An-Najm*, 3.

³² Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 5, str. 98.

³³ Ibidem, sv. 3, str. 118.

³⁴ Muhammed H. Tabatabai, *Sunan al-Nabi (Sunnet Poslanika,*

s.a.v.a.), sa arapskog na perzijski preveo Hadi Feqhi, Ketabforusi islamiye, Teheran, 1366. h.š. (1987), predgovor prevodioca.

³⁵ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 18, str. 4-8.

³⁶ Ibidem, str. 8.

razumijevanje ima potrebe čak i za Poslanikovima, s.a.v.a., riječima, ne stječe se utisak da je u konačnici prihvatanje toga da su isprekidani harfovi tajna između Uzvišenog Boga i Njegovog časnog Poslanika, s.a.v.a., i toga da ti harfovi nemaju nikakvo jasno verbalno značenje, u skladu s njegovom metodom. Možda je bolje bilo da je Allame Tabatabai ovdje, kao i na drugim mjestima, potvrdio da nije bio u stanju pronaći značenje za ove harfove i da će ih drugi mufesiri u budućnosti bolje shvatiti. Naime, mnogi kur'anski pojmovi s otkrićima u naukama postali su jasniji čovjeku. Naprimjer, u tefsiru *Nemune*, upravo u vezi s ovim, spomenuto je 14 mudžiza Kur'ana kakve su: oprašivanje biljaka, stvaranje čovjeka od zakvačka, položaj i kretanje zvijezda određenim orbitama, kretanje Sunca itd.³⁷

S obzirom na *hadith al-saqalayn* (hadis o dvije dragocjenosti),³⁸ u kojem Poslanik, s.a.v.a., savjetuje čvrsto pridržavanje za Kur'an i Ehli-bejt i to da ih treba zajedno uzimati u obzir, te da se, također, u mnogim drugim predajama, osim hadisa o dvije dragocjenosti, upućuje na uzajamnu povezanost između Kur'ana i Ehli-bejta, imamo slučaj da Allame Tabatabai i Kur'an i Ehli-bejt tretira kao Božiji dokaz, ali smatra da su oboje nezavisni jedno od drugog i da nema potrebe da budu međusobno povezani.³⁹

Tabatabai tumačeći ajete od 7. do 9. iz sure *Ālu Imrān*, u odgovoru na mutevatir hadis o dvije dragocjenosti, navodi da hadis nema namjeru da ospori valjanost vanjštine Kur'ana i da je ograniči na vanjštinu objašnjenja Ehli-bejta, a.s.; a kako bi uopće i bilo moguće da se tako pomisli ako se u samom tekstu hadisa kaže: "Zaista se to dvoje (Kur'an i Ehli-bejt) nikad neće razdvojiti." Ovim riječima žele se Kur'an i Ehli-bejt zajedno potvrditi. Dakle, ovaj hadis nam govori da Kur'an ukazuje na svoje značenje i otkriva božansku spoznaju, a i Ehli-bejt, a.s., nas upućuje prema tom značenju i daje nam smjerokaze prema namjerama i ciljevima Kur'ana.⁴⁰

³⁷ Ibrahim Rezai, *Qoran va elm (Kur'an i nauka)* u: *Paygah-e etela' resani Howze*, br. 15.

³⁸ "Zaista, ostavio sam među vama dvije dragocjenosti; sve dok ih se budete čvrsto pridržavali, nećete zalutati poslije mene: Božiju Knjigu i moju porodicu. Zaista, to dvoje se neće razdvojiti sve dok ne dođu meni na Havd."

³⁹ Sejjid Džafer Sejjid, *Tablil ravesh tafsire Qoran ba Qoran dar Tafsir Al-Mizan (Analiza metode tefsira Kur'ana*

Zapravo, Tabatabai smatra da je Kur'an nezavisan u potvrđivanju svoga značenja, a ne primjera i pojedinosti čije objašnjenje je u domenu Poslanika i njegovih nasljednika, ali da bi se objasnilo ono što je navedeno, te za podučavanje metoda tefsira i za objašnjenje načina korištenja, u potpunosti ima potrebu za sunnetom. U hadisu o dvije dragocjenosti nije istaknuto ništa osim načela povezanosti i Tabatabai potpuno prihvata povezanost u navedenim pitanjima. Ustvari, i Kur'an i Ehli-bejt slijede svoju putanju, ali imaju jedinstven cilj. Kur'an obznanjuje istine, a sunnet objašnjava istine i rasvjetljava primjere, poput perceptivnih sposobnosti čovjeka, od kojih svaka slijedi svoj put i nema potrebe za drugim osjetilima, ali ako čovjek želi da ostvari potpunost, treba koristiti sve te sposobnosti.

S obzirom na ajet: *A tebi objavljujemo Kur'an da bi objasnio ljudima*,⁴¹ sam Kur'an nas upućuje na sunnet, a Tabatabai ne prihvata sunnet u tefsiru Kur'ana.⁴²

Kako je kazano, a poznat nam je stav Allame Tabatabaija o ovom pitanju, a to je da njegovo uvjerenje nije zapostavljanje sunneta, nego da se Kur'an referira na Poslanika ili nekog drugog u jednom od dva smjera; podučavanje metoda ili objašnjavanje primjera propisa i tome slično i to ne znači nemogućnost vanjskog tefsira nekih ajeta i nužnost uzimanja pomoći od sunneta u tefsiru.

I u praksi Tabatabai u svojoj metodi tefsira na nekim mjestima nije bio potpuno uspješan. Kad se obratimo Kur'anu, vidimo da, iako postoje tumačenja tefsirskih učenjaka, opet značenja nekih ajeta nisu jasna, kao što i sam Tabatabai u tumačenju riječi *dābba al-ard* (دَابَّةُ الْأَرْضِ) u 14. ajetu sure *Saba'* kaže: "Koliko god sam se trudio da u okviru drugih ajeta dođem do značenja riječi *dābba al-ard*, to nije ostvareno." Isto tako, Tabatabai na nekim mjestima kaže: "A Allah nabolje zna."⁴³

U odgovoru treba reći da Tabatabai ne tvrdi da je sve horizonte Kur'ana prošao stilom kontemplacije, nego da je to moguće. Dakle, njegovo neznanje ne

Kur'anom u tefsiru "Al-Mizan", Mešhed, Parsiran, 1390. h.š. (2011), str. 23.

⁴⁰ Muhammed H. Tabatabai, *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, sv. 4, str. 124.

⁴¹ Kur'an, *An-Nahl*, 44.

⁴² Sejjid Dž. Sejjid, *Tablil ravesh tafsire Qoran ba Qoran dar Tafsir Al-Mizan*, str. 19.

⁴³ Ibidem, str. 26.

nanosi štetu osnovi tvrdnje i čvrstini argumentacije. Zar drugi mufesiri, koji imaju drugačije tefsirske metode, tvrde da poznaju sve dimenzije Kur'ana? Veličina Kur'ana i potreba za intenzivnom pažnjom u vezi s njime iziskuju da mufesir, gdje god ne bude čvrsto uvjeren, ne iznosi svoj stav te da obznani da nije došao do čvrstog uvjerenja.

Kontemplativni stil je apsolutan i sačuvan od greške, ali Tabatabai nije sačuvan od greške i zbog toga ima nekih grešaka, a porijeklo tih grešaka je u zadubljenosti u teološka mišljenja, kako tefsirska tako i netefsirska. Porijeklo grešaka većine mufesira u njihovim tefsirima je bilo upravo to.⁴⁴

Nema sumnje u to da Tabatabai nije čist od grešaka i sigurno je da ni Tabatabai takvo što nije tvrdio. Naprotiv, njegovo svekoliko nastojanje bilo je da odbrani kontemplativni stil, a ne svoju ličnost. Glede činjenice da je porijeklo grešaka ne samo kod Tabatabaija nego i kod većine mufesira u njihovom udubljivanju u racionalne i tefsirske nauke, i ako se pod udubljivanjem misli na potpuno vladanje ovim naukama, onda se nameće pitanje treba li mufesir u potpunosti vladati tim naukama. Jasno je da je odgovor potvrđan. Dakle, ne čini se ispravnom tvrdnja da se porijeklo grešaka vidi u potpunom vladanju nekim naukama. Naravno, s obzirom na to da znanje mufesira spada u vrstu ljudskih znanja i nauka, a ne u vrstu znanja bezgrešnih, postoji mogućnost grijeha i eventualnog korištenja pretpostavki drugih nauka, ali na prvom mjestu mufesir treba u sferi teorije, upravo kao Allame Tabatabai, dati objašnjenje da je ispravna metoda tefsira upravo kontemplacija o ajetima i da tako treba da bude. A ako u praksi ne može potpuno ispuniti taj cilj, nema potrebe za sporenjem i možda će naredni mufesiri u vezi sa spornim pitanjem i pomoću ovog stila ponuditi drugo tumačenje. Potpuno uvjeren u svoj stil tefsira, Tabatabai je smatrao da svake dvije godine treba da bude napisan novi tefsir.⁴⁵

Njegove riječi znače da taj stil tefsira, a ne sebe, smatra sačuvanim od greške, i tefsir, usto, treba da bude usklađen s uvjetima vremena. Iako njegov tefsirski stil nije prilagođen empirijskim ili racionalnim naukama tako da bi se promijenio s prolaskom vremena i pojavom novih teorija, on ipak vjeruje da tefsir treba činiti kontemplacijom o samim ajetima i zbog toga smatra da tefsir treba biti savremen, jer

suština razvoja čovjekovog razuma njemu daje mogućnost boljeg razumijevanja tefsira ajeta.

Za razliku od nekih iznesenih stavova o tome da se Tabatabai uzdržavao od mezhepskih predrasuda, Al-Rumi kaže: "Prosudivanje o *Al-Mizanu* je kao prosudivanje o tefsiru *Keššāf*, u vezi sa čime je rečeno: Da tefsir *Keššāf* nije obuhvatao mišljenje mu'tezilija, ubrajao bi se među najbolje tefsire. Ovaj sud vrijedi i u vezi s *Al-Mizanom*: da u svom tekstu nema ekstremnog šiizma, bio bi među najboljim tefsirima novog doba. Jedno od svojstava ovog tefsira jesu široke i sveobuhvatne rasprave koje su navedene u tefsirima nekih ajeta. I u tom nizu rasprava svaka tema je istražena u svim potrebnim dimenzijama i aspektima... Ja sam zaista zadivljen ovom intelektualnom snagom koja je tebe (čitaoča *Al-Mizana*) potakla na ronjenje u ovom olujnom i teško savladivom moru značenja i koja kompleksne duboke istine na jasan način izlaže mišljenjima ljudi, pa kako joj onda realnosti i putevi postanu pogrešni i zapadne u praznovjerja i nevažna pitanja."⁴⁶

Iako i sam Al-Rumi ukazuje da je autor *Al-Mizana* ranije ova pitanja (misli se na pitanja zbog kojih autor negoduje i spominje ih kao praznovjerja i beznačajna pitanja, poput privremenog braka, viđenja Boga, vječnosti u Džehennemu, potiranja nogu u abdestu, imameta, unutrašnjeg tefsira i sl.)⁴⁷ iznio u raspravama u predajama i kasnije ih svrstao u dvije kategorije, on tvrdi da "ovo podsjećanje ne uklanja odgovornost s pleća Allame Tabatabaija zbog iznošenja ovih pitanja i ne rezultira njegovim čišćenjem od devijacije vjerovanja u njih. Nisu ove predaje jedini razlog prigovora, nego svi prigovori koji su upućeni vjerovanju imamija (šiije) vrijede i za njega."⁴⁸

Al-Rumijevi stavovi u kritici *Al-Mizana* više se vraćaju na kritiku ličnosti Allame Tabatabaija te na kritiku njegova vjerovanja i mezheba, tako da ovdje

⁴⁴ Muhammed Sadeki, *Sobhati ba doktor Mohamad Sadeghi (Razgovor s doktorom Muhammedom Sadekijem)* u: *Pazhuhashaje Kor'ani*, br. 9 i 10, 1376. h.š. (1997), str. 284-305.

⁴⁵ *Revajeti az zendegi Allame Tabatabai (Priča iz života Allame Tabatabaija)*, Pegahe Houze, Aban, 1385. h.š. (oktobar 2006), br. 195.

⁴⁶ *Fahd ibn Abd al-Rahman al-Rumi, Ittijabat al-tafsir fi al-garn al-rabi'i 'ashara (Usmjerenja u tefsiru u četrnaestom stoljeću)*, str. 249.

⁴⁷ Ibidem, str. 239-248.

⁴⁸ Ibidem, str. 250.

nije mjesto za tu raspravu. Također se stječe utisak da kritika u vezi s raspravom o predajama u cjelini u odnosu prema tefsiru *Al-Mizan* nije aktuelna jer, u osnovi, Tabatabai u tefsiru nije koristio hadiske rasprave ili racionalne rasprave nego su one navedene odvojeno, na mjestima gdje su bile vezane za određenu temu. Moguće je da te rasprave budu prihvatljive ili neprihvatljive, pa i kad bi kritike glede ove teme bile ispravne, trebale bi se razmotriti na drugom mjestu, a ne kad se govori o njegovom tefsiru.

Al-Rumi u nastavku kaže da je porijeklo

zalutalosti šiija imamija u tefsiru i njegove neosnovanosti u tome što ne prihvataju relevantnost hadisa ashaba u tefsiru.⁴⁹ Međutim, kako je već kazano, Allame Tabatabai u osnovi u metodi tefsira ajeta drugim ajetima kao potvrdu ne koristi ni hadise samog Božijeg Poslanika, s.a.v.a., a o hadisima ashaba da i ne govorimo. Upravo ova specifičnost tefsira *Al-Mizan* čini ga tefsirrom koji je izvan mezhepskih pravila, naravno ako isključimo završne rasprave o predajama koje su u potpunosti odvojene rasprave i, u pogledu tefsira, mogu se potpuno zanemariti.

⁴⁹ Ibidem, str. 252.

Literatura

- Al-Rumi, Fahd bin Abd al-Rahman, *Ittijabat al-tafsir fi al-qarn al-rabi'i ashara (Usmjerenja u tefsiru u četрнаestom stoljeću)*, Muesese al-Risala, Bejrut, 1985, sv. 1.
- Al-Zarkashi, Abu Abdullah, *Al-Burhan fi 'ulum al-Qur'an*, Ihya al-kutub al-'arabiyya, 'Isa al-Babi al-Halabi wa shurekah, Bejrut, 1957.
- Dževadi Amoli, Abdullah, *Šemse el-Vahj Tabrizi (Sunce objave iz Tabriza: Naučna biografija Allame Tabatabaija)*, Isra', Kom, 1398. h.š. (2018).
- Husejni Tehrani, Muhammed Husejn, *Mehrtaban (Blistava milost)*, Noure Melekute Kur'an, Mešhed, 1425. h.k. (2004).
- Makarem Širazi, Naser, *Payame Eslam (Poruka islama: novo tumačenje "Staze rječitosti")*, Entesharat Imam Ali ibn Ebi Talib, Kom, 1390. h.š. (2011).
- Muhammed H. Ma'refat, *Gusbei az wizhegihaye tafsir Al-Mizan (Neka obilježja tefsira "Al-Mizan")*, 1381. h.š. (2012).
- Rezai, Ibrahim, *Qoran va elm (Kur'an i nauka) u: Paygah-e etela resani Howze*, br. 15.
- Revajeti az zendegi Allame Tabatabai (Priča iz života*
- Allame Tabatabaija)*, Pegahe Houze, Aban, 1385. h.š. (oktobar 2006), br. 195.
- Sadeki, Muhammed, *Sohbati ba doktor Mohamad Sadeghi (Razgovor s doktorom Muhammedom Sadekijem) u: Pazhubeshaji Kor'ani*, br. 9 i 10, 1376. h.š. (1997).
- Sejdan, Sejjid Džafer, *Tablil ravesh tafsire Qoran ba Qoran dar Tafsir Al-Mizan (Analiza metode tefsira Kur'ana Kur'anom u tefsiru "Al-Mizan")*, Mešhed, Parsiran, 1390. h.š. (2011).
- Šabestari, Muhammed M., *Hermenotik Qor'an va sonat (Hermeneutika, Knjiga i tradicija)*, Tarhe no, Teheran, 1381. h.š. (2002).
- Tabatabai, Muhammed H., *Al-Mizan fi tafsir al-Qur'an*, Deftere entesharate islami, Kom, 1393. h.š. (2014).
- Tabatabai, Muhammed H., *Sunan Al-Nabiyy (Sunnet Poslanika, s.a.v.a.)*, prijevod s arapskog na perzijski: Hadi Feqhi, Ketabforushi islamiye, Teheran, 1366. h.š. (1987).
- Tabatabai, Muhammed H., *Qoran dar Eslam (Kur'an u islamu) u: Hadi Khosroshahi, Bostane ketab, Kom, 1388. h.š. (2009).*

Abstract

Method of Interpretation in the *Tafsir al-Mizan*

Fezieh Shamsi Nasab

The greatest and most significant work of Allama Tabatabai is *al-Mizan fi tafsir al-Qur'an* in which he, based on his own theory on the sufficiency of the Holy Qur'an in interpretation, used the method of interpreting the Qur'an with the Qur'an. He argues that, to understand the meaning and intent of the Qur'an, there is no need for anything outside the Qur'an (not even for traditions) and that some verses can interpret other verses. The aim of the paper is to discuss this method of interpretation of Allama Tabatabai and to also point out some criticisms of this method and of the book *al-Mizan* itself by other thinkers.

Keywords: Exegeses of Qur'an, Allame Tabatabai, *al-Mizan*